

DEL MONUMENTALNEGA MARMORNEGA RELIEFA Z UPODOBITVIJO SOLA

Marmor, 2. do 3. stoletje, najdišče: Muzejski trg, Ptuj

Opis motiva:

Del monumentalnega marmornega reliefa s svodom, nad katerim sta verjetno upodobljena dva hipokampa ali kači. Pod svodom je upodobljen Sol z devetkrako žarkovno krono, oblečen je v tuniko z rokavi in v plapolajoči plašč. Desnico z odprto dlanjo ima vzdignjeno. Manjka kočija s kvadrigo v diru.

Zgodovina spomenika:

Zbirka, katere del je spomenik, je bila prvič urejena z ustanovitvijo Mestnega muzeja leta 1893 v nekdanji realni Gimnaziji na Ptuj. Osrednje mesto v tej zbirki je imel 2. mitrej z rekonstruiranimi ostanki arhitekture in tam odkritimi deli kiparske opreme. Muzeološko je bila zbirka prvič urejena leta 1910 (M. Abramić) strokovno pa prvič opredeljena v vodniku Poetovio leta 1925. Spomenik priča o obstoju še enega svetišča v centru Petovione. Morda je predstavljal opremo še ne odkritega mitreja, lahko pa je bil eden osrednjih spomenikov v svetišču Sola.

Ob preselitvi v dominikanski samostan leta 1928 so antični spomeniki dobili prostor v cerkveni ladji dominikanskega samostana in kripti, kjer je bila izvedena postavitvev, ki je posnemala

originalno postavitve svetišča. Prvotna razmestitev in način postavitve zbirke sta ostala večinoma enaka tudi po obnovah v letih 1970 -71 in 1979-1982 (B. Jevremov, Vodnik po lapidariju). Po deložaciji arheoloških zbirk iz dominikanskega samostana je bil spomenik shranjen v bivši vinski kleti kmetijskega kombinata, kjer je propadal. V letu 2019 je bil zaradi postavljanja arheološke razstave *Osrčje Petovione* očiščen in zaradi izjemne kakovosti predstavljen kot osrednji eksponat razstave.

Pomen spomenika:

Antični spomeniki mesta Poetovio (sem sodijo tudi Povodnov muzej ob Mestnem stolpu in deloma tudi spomeniki v graškem muzeju Joanneum) pripadajo enemu najpomembnejših lapidarijev v srednji Evropi. Zbirka omogoča pojasniti, razumeti in s tem rekonstruirati proizvodne, trgovske in kulturne tokove med Alpami in Rodopi. Zaradi vrhunske kakovosti spomenika in pomena za slovensko kulturo in znanost sta spomenik in zbirka last države.

Simbolika:

Sol – sonce je središče kozmosa, vlada zvezdam in planetom. Vsak dan v goreči kočiji s podivjanimi konji dirja čez nebo. Zaradi letnega in dnevnega sončnega cikla je vseprisotno božanstvo, ki s svoje štirivprege vidi vse in je vesoljni prinašalec življenjske energije. V tej vlogi je povezan tudi z drugimi orientalnimi sončnimi božanstvi in misteriji, denimo z Mitro ter Domno in Domnom.

V pozni antiki je njegovo čaščenje vse bolj pomembno kot *Sol Invictus* (Nepremagljivo Sonce), postane osrednje božanstvo in simbol vladarjev. Ni nenavadno, da je zimski solsticij – v koledarskih ciklih plodnosti rojstvo mladega sonca – veljal za rojstni dan odrešenikov, med drugim tudi Mitre in Jezusa, ki prevzameta številne lastnosti Sola. V številnih kulturah se je ohranil spomin nanj v poimenovanju dneva – dies Soli, Sonntag, Sunday oz. po slovensko nedelja. Tako nas Sol velikokrat obsije v nedeljo.

Spomenik pa ima poleg izpovedne arheološke vrednosti močno simbolno vrednost, saj božanstvo izhaja iz panteona prvobitnih bogov in izkazuje njihov pomen in čaščenje, preko tega pa bogat duhovni svet tedanjih ljudi, ki ga sodobni človek ne premore več. Prav tako se preko antične mitologije razodeva simbolika sonca, brezčasna psihologija in etika človeka.

Besedilo: Aleksandra Nestorović, kustodinja arheologinja

POKRAJINSKI
M U Z E J
P T U J
O R M O Ž